

Asia: VN/879/2025

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi ulkomaalaislain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Akava pääosin kannattaa hallituksen esitystä ulkomaalaislain muuttamisesta, jonka tavoitteena on yksinkertaistaa ja yhdenmukaistaa kolmansista maista tulevien työntekijöiden maahanpääsyä koskevia menettelyjä ja turvata näille työntekijöille jäsenvaltion kansalaisten kanssa yhdenvertainen kohtelu yhdistelmä lupadirektiivissä määritellyillä alueilla. Kuten esityksessä todetaan, suurin osa direktiivin muutoksista on jo huomioitu Suomen kansallisessa lainsäädännössä, eikä niillä siten ole vaikutusta nykyiseen lainsäädäntöön. Nyt esitetyt muutokset ovat perusteltuja ja tarpeellisia, mutta käytännön toteutumisen tukeminen jää esityksessä puutteelliseksi.

Esitys parantaa työntekijöiden asemaa määrittämällä aikarajat lupapäätöksille niiden tekemisen viivästyessä ja velvoittaa viranomaisen osoittamaan, että tutkinta on monimutkaista poikkeuksellisissa olosuhteissa. Lisäksi esitys takaa suoja-ajan kolmansien maiden työntekijöille tilanteissa, joissa epäillään hänellä olleen erityistä hyväksikäyttöä koskevat työolot. Näihin työoloihin sisältyy direktiivin 2009/52/EY mukaisesti esimerkiksi se, kun työehdot ovat räikeässä epäsuhteessa laillisten työntekijöiden työehtoihin nähden. Akava kiinnittää huomiota kuitenkin siihen, että esitetty kolmen kuukauden suoja-aika on direktiivin esittämä minimi ja suotuisampia säännöksiä olisi myös mahdollista esittää. Kolme kuukautta on Suomen työmarkkinoiden realiteetit huomioiden lyhyt aika uudelleen työllistymiseksi.

Esityksessä suoja-ajasta keskeistä on, että ulkomaalaisen työolot on selvitetty. Säännösten soveltamisen arviointivastuu on Maahanmuuttovirastolla, joka voisi asian harkinnassa ottaa huomioon työntekijän kertomien seikkojen lisäksi muilta viranomaisilta, kuten esimerkiksi työsuojeluviranomaiselta, poliisilta tai rajaviranomaiselta, saamansa tiedot. Tästä syystä Akava huomauttaa, että työolojen selvittämiseen tähtävien viranomaistahojen resurssien varmistaminen on suoja-ajan käytännön toteutumisen kannalta olennaista. Tämä on tärkeää myös siksi, että direktiivin 14 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että käytössä on tehokkaita mekanismeja, joiden avulla kolmansista maista tulleet työntekijät voivat tehdä kanteluja

työnantajastaan. Kyseisen artiklan mukaan on myös varmistettava, että kanteluista ei tule seuraamuksia työntekijöille.

Akava mielestä on kannatettavaa ja selkeämpää, että jatkossa vain työntekijän kansalaisuudella on vaikutusta työnantajan ilmoitusvelvollisuuteen. Jatkovalmistelussa on kuitenkin syytä huomioida, että Euroopan unionin kansalaisten oikeus vapaaseen liikkuvuuteen ja oleskeluun direktiivin 2003/38/EY perustuen kattaa myös kolmansista maista tulleet perheenjäsenet direktiivissä määritellyllä laajuudella. Vastuu ja velvollisuus perhesuhteiden selvittämisestä tulisi kuitenkin Akavan näkemyksen mukaan olla Maahanmuuttoviranomaisella työnantajan sijaan.

Esityksessä mainitusti yhdistelmäluopadirektiivin uudessa 13 artiklassa säädetään seurannasta, arvioinnista, tarkastuksista ja seuraamuksista. Sen 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on säädettävä toimenpiteistä, joilla estetään työnantajien mahdollisia väärinkäytöksiä ja määrätään seuraamuksia, jos työnantajat rikkovat 12 artiklan nojalla annettuja yhdenvertaista kohtelua koskevia kansallisia säännöksiä. Näihin sisältyy se, että kolmansista maista tulleita työntekijöitä on kohdeltava yhdenvertaisesti oleskelujäsenvaltion kansalaisten kanssa esimerkiksi työehdot ja -olot, mukaan lukien palkka ja irtisanominen, työaika, vapaat ja lomat ja miesten ja naisten tasa-arvoinen kohtelu sekä työterveys ja -turvallisuus huomioiden. Hallitus ei esitä uusia toimenpidesäädöksiä keväällä 2023 julkaistuun Työperäisen hyväksikäytön vastaiseen toimenpideohjelmaan vedoten. Toimenpideohjelmassa on kuitenkin esitetty useita selvityksiä, arviointeja ja koulutuksia, jotka eivät takaa direktiivin edellyttämien seurannan, arvioinnin ja tarkastusten toteutumista. Hallitus on toimintakaudellaan esimerkiksi tehnyt kyseisen toimenpideohjelman suositusten vastaisia rahoitusleikkauksia, jotka vaarantavat toimenpiteiden seurannan ja seuraamusten toteuttamisedellytyksiä. Tästä syystä Akava huomauttaa, että direktiivin edellyttämät vaatimukset estää työnantajien mahdollisia väärinkäytöksiä ja määrätä seuraamuksia edellyttävät lainsäädännöllisten toimenpiteiden lisäksi asianomaisten viranomaisten ja muiden tahojen asianmukaista resurssointia.

Artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on säädettävä seuraamuksista työnantajille, jotka eivät ole täyttäneet direktiivin mukaisia velvoitteitaan. Seuraamusten on oltava tehokkaita, oikeasuhteisia ja varoittavia. Hallituksen esityksessä ei esitetä nimenomaisesti kyseisen direktiivin velvoitteiden rikkomiseen liittyviä seuraamuksia, vedoten työelämän lainsäädäntöön yleisesti. Akava korostaa myös työnantajien seuraamusten osalta mahdollisen lisälainsäädännön tarkastelun tarvetta. Hallituksen maaliskuussa 2026 esittämät muutokset rikoslakiin työperäisen hyväksikäytön torjumiseksi ovat oikeansuuntaisia toimenpiteitä.

Lopuksi Akava nostaa esille, että komission täytäntöönpanokertomuksessa Euroopan parlamentille ja neuvostolle direktiivistä 2011/98/EU huomautetaan, että Suomessa sovellettavat oikeussuojakeinot vaikuttavat epäasianmukaisilta ja voivat aiheuttaa pitkään kestävästä oikeudellista epävarmuutta. Hallitus esityksessä ei mainita sovellettuja tai ehdotettuja muutoksia tämän osalta, joten asia tulisi huomioida tulevissa työperäisen hyväksikäytön vastaisissa toimenpiteissä.

Linna Jutta
Akava ry